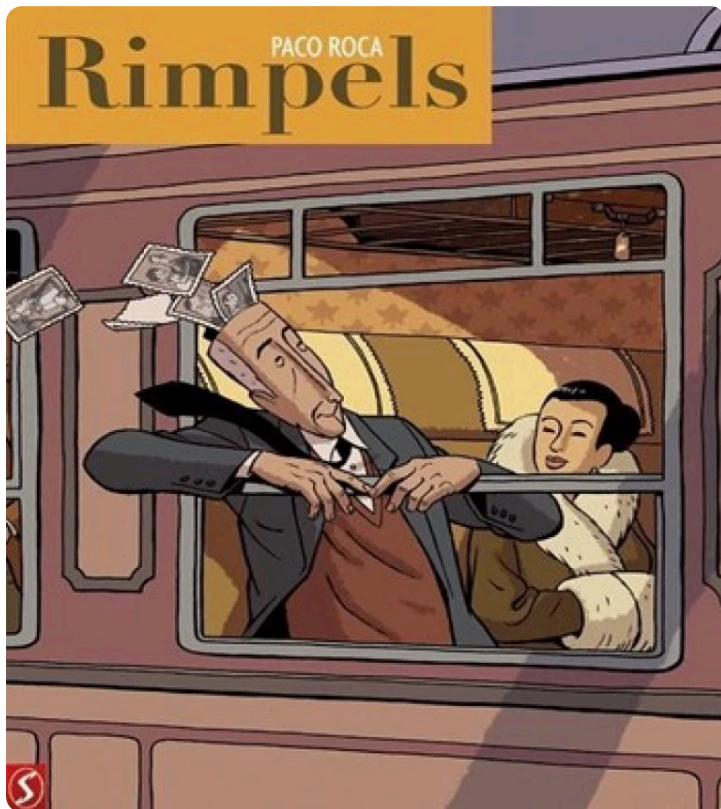
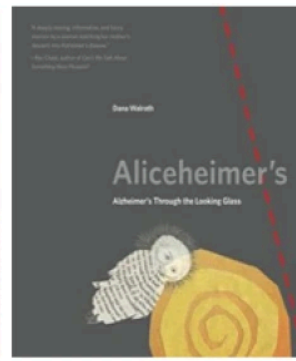
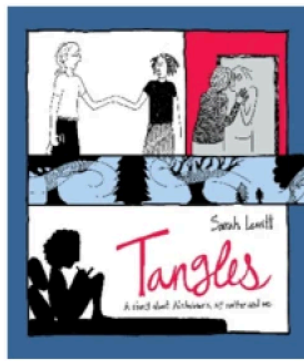

Boekbespreking: Rimpels

[Ad Kaptein](#)

Kijk en luister in een verzorgingshuis. Anamnese, lichamelijk onderzoek, laboratoriumuitslagen en aanvullend onderzoek staan aan de zijlijn. Medicalisering en efficiëntiemodel houden op waar verbeelding van oud-zijn en ouderdom in kunstgenres begint. Het decor over oud-zijn in romans, film, muziek en schilderijen wordt dan zichtbaar.¹ Graphic Medicine met zijn graphic novels bedient zich van de beeldroman als genre om de beleving van ziekte en ziek-zijn vorm te geven.^{2, 3} Het snijpunt van gezondheidszorg met beeld en tekening doet sommigen opmerkingen maken over Donald Duck, en erger. Zij vergissen zich: graphic medicine is een al haast niet meer te overzien gebied, met zijn eigen tijdschriften, societies, congressen, en rubrieken in degelijke tijdschriften (Annals of Internal Medicine, JAMA). Drie graphic novels over dementie met zijn omslagen tref je hieronder aan.

Kijken en luisteren in een verzorgingshuis is wat Paco Roca de lezer biedt in **Rimpels** (Paco Roca, 2009; Den Bosch: Uitgeverij Silvester - vertaling van *Arrugas*, Spaanse uitgave 2008; verfilmd 2014 met Engelse tekst). In nog geen 100 bladzijden verandert de hoofdpersoon Ernest van bankdirecteur in een man die met een vervaagd hoofd zonder expressie op de laatste bladzijde verdwijnt, gaan medebewoners op zoek naar een telefoon om met niet bestaande familieleden te bellen, en doen zorgverleners hun best om eten, dagbesteding en slapen plezierig te laten verlopen.

Citaten verhelderen romans, tekeningen verhelderen de verhalen in graphic novels: die tekeningen ('panels') zijn omgeven door goten ('gutters'). Twaalf panels zonder gutters op één bladzijde, in vlakke kleuren met 12 maal een klok die per panel verschuift van 8 uur 's ochtends naar 7 uur 's avonds is een voorbeeld. Op het laatste panel ook nog: "leuke dag gehad vandaag?"

Een onheilspellende trap, met treden en leuning in de schaduw, leidt naar in sepia afgebeelde bewoners op de tweede verdieping. Het zijn de 'asistidos', de hulpbehoevenden met een ernstige graad van dementie. De 'validos' blijven nog op de begane grond. Een van hen kent zijn klassiekers: "de zevende ...", verwijzend naar het verhaal over patiënten die naar steeds slechtere verdiepingen worden overgeplaatst – ze kijken bezorgd naar trap en schaduw ⁴. Er is ook mevrouw Rosario: ze kijkt de hele dag uit het raam, ze zit in de Oriënt expres met bestemming Istanbul.

Graphic Medicine en graphic novels schuwen taboes niet: stigma wordt getoond, ongemak oproepen bij de kijker/lezer is opzettelijk. Graphic Medicine opent een nieuwe wereld in de geneeskunde. Tekeningen van patiënten over hun ziekte en ziek-zijn tonen de effecten van goede (en niet goede) arts-patiënt communicatie.⁵ Tekeningen door coassistenten van ouderen tonen de effecten van onderwijs in coschappen Geriatrie⁶ – Graphic Medicine heeft de kliniek bereikt. Systematische reviews en meta-analyses zijn beschikbaar voor wie ‘harde’ data willen over visuele kunstinterventies: kunsttherapie, schilderklassen en museumbezoek zijn geassocieerd met veranderingen in biomedische kenmerken.^{7, 8} Beleving van ziekte en ziek-zijn staan voorop, biomedische zaken zijn ook van betekenis maar als decor. Sociale en culturele waardering van dementie in een samenleving krijgt meer aandacht, met de opzet de positie van getroffen en hun sociale omgeving steun te kunnen geven.

Ad Kaptein is emeritus hoogleraar Medische Psychologie LUMC. Zijn onderzoek en onderwijs gaan over omgaan met ziek-zijn door patiënten, en over hoe partners, familie en gezondheidswerkers de patiënt daarbij kunnen helpen. In deze rubriek poogt hij de ouderengeneeskunde te belichten vanuit het perspectief van de romanliteratuur (www.adkaptein.nl).

Auteur

- Prof. dr. A.A. (Ad) Kaptein, hoogleraar, Medische Psychologie LUMC

Literatuur

1. Fraser B. Sequencing Alzheimer’s dementia: Paco Roca’s graphic novel Arrugas (Wrinkles) (2008). In: Fraser B. Cognitive disability aesthetics representations, and the (in)visibility of cognitive difference. Toronto: Toronto University Press, 2018, pp. 136 – 169.
2. Maassen H. De taal van het beeld. Medisch Contact, 2023, 78, 18-22.
3. Williams ICM. Graphic Medicine: comics as medical narrative. Medical Humanities, 2012, 38, 21 – 27.
4. Buzzati D. Das Haus mit den sieben Stockwerken. In: Italien erzählt. Frankfurt am Main: Fischer Bücherei, 1962, pp. 112 – 126.
5. Broadbent E, Schoones JW, Tiemensma J, Kaptein AA. A systematic review of patients’ drawing of illness: implications for research using the Common Sense Model. Health Psychology Review, 2019, 13, 406 – 426.
6. Pomputius A, Otto M. Using comics to discuss the geriatric clerkship experience. Medical Reference Services Quarterly, 2025, 44, 76 – 88.

7. Falcus S, Hartung H, Medina R (eds.). The Bloomsbury Handbook of Ageing in contemporary literature and film. London: Bloomsbury Academic, 2023.
8. Zhao Y, Li T, Wang H, Li C. Visual art therapy for cognitive and emotional enhancement in aging and dementia: A structured narrative review. *Journal of Alzheimer's Disease Reports*, 2025, 9, 1 – 20.